

УДК 340.111.5(045)
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.15>

В. А. Селезньов

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

В. В. Кондрич

магістр права,
Національний університет «Одеська юридична академія»,

С. А. Адабаш

помічник адвоката

ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ

У статті визначається проблематика та діяльність слідчого судді Вищого антикорупційного суду на період формування й підготовки до запуску новоствореного органу. Проводиться порівняльний аналіз статусу слідчого судді загального суду та слідчого судді Вищого антикорупційного суду на базі чинних нормативно-правових актів і наукових публікацій провідних науковців у правовому полі. Здійснюється ретельний аналіз повноважень слідчого судді Вищого антикорупційного суду, а також надається роз'яснення з посиланням на нормативно-правові акти, чому не може бути обраний слідчим суддею суддя Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду. Вказується на те, що слідчий суддя місцевого загального суду, який здійснює судовий контроль під час досудового розслідування у провадженнях, що не підсудні Вищому антикорупційному суду (наразі останніх), обирається на три роки з правом бути переобраним повторно, тоді як слідчі судді Вищого антикорупційного суду – лише на рік без права переобрання два роки поспіль. Зазначається, що на слідчих суддів Вищого антикорупційного суду покладено функції вирішення всіх питань, які повноважний вирішувати слідчий суддя першої та апеляційної інстанцій. Наведено класифікації відомих науковців-практиків щодо розподілу повноважень слідчого судді Вищого антикорупційного суду на блоки, що дає змогу деталізувати їх та виокремити у більш вузьку категорію. Визначається також специфіка повноважень слідчого судді Вищого антикорупційного суду в результаті набрання чинності законом про внесення змін до кримінально-процесуального законодавства.

На теоретичному рівні надається пропозиція щодо усунення окреслених недоліків на практиці шляхом деталізованих розробок подальших змін до нормативно-правових актів з урахуванням реалій сьогодення до початку роботи органу задля відсутності казусів. Автори висловлюють свою позицію щодо вказаної теми.

Ключові слова: суд, судова система, слідчий суддя, аналіз нормативно-правових актів, повноваження слідчого судді.

Постановка проблеми. Дослідженню проблематики діяльності слідчого судді в кримінальному провадженні в науковій літературі приділено мало уваги. Однак окремі аспекти його процесуальної діяльності розглядалися в працях В.Г. Гончаренка, Ю.М. Грошевого, Л.Д. Удалової, В.В. Назарова, С.В. Гончаренка, В.Я. Корсуна, Л.О. Сергієнко, Ю.В. Скрипіної, Л.М. Москвич, Н.З. Рогатинської, В.О. Попелюшко, С.В. Прилуцького, В.І. Чорнобук та інших

учених. У роботах зазначених авторів досить ґрунтовно розроблені питання поняття, предмета, меж судового контролю в кримінальному процесі, теоретичні основи процесуального статусу слідчого судді, а також досліджено історичні й порівняльні аспекти правового інституту слідчого судді. Однак системного аналізу повноважень слідчого судді Вищого антикорупційного суду (далі – ВАС) досі не було проведено, що й зумовлює актуальність предмета дослідження.

Мета статті – розглянути проблеми діяльності та повноваження слідчого судді Вищого антикорупційного суду.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 2 ст. 33-1 Кримінального процесуального кодексу України в редакції Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, здійснюють слідчі судді ВАС.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» із числа суддів ВАС обираються слідчі судді строком на один рік без права переобрання слідчим суддею два роки поспіль. Не може бути обраний слідчим суддею суддя Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду [2].

Повноваження слідчого судді ВАС варто розкривати в кореляції з визначенням його правового статусу. Умовно такий статус складається із загального та спеціального блоків. Загальний блок встановлює ознаки правового статусу, притаманні всім слідчим суддям у системі правосуддя. Натомість спеціальний блок спрямований на деталізацію та конкретизацію ролі саме слідчого судді Вищого антикорупційного суду.

Так, під час аналізу загальних ознак слідчого судді (у тому числі слідчого судді ВАС) необхідно зазначити, що відповідно до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» визначення кількості слідчих суддів у Вищому антикорупційному суді, їх обрання, виконання обов'язків судді першої інстанції у Вищому антикорупційному суді здійснюються в порядку, передбаченому Законом України «Про судоустрій і статус суддів» для визначення кількості слідчих суддів, їх обрання та виконання обов'язків судді в місцевих судах.

Звертаючись до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», можемо зазначити, що кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду. Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути перебрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду. Слідчий суддя не звільняється від

виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується під час розподілу судових справ та має пріоритетне значення (ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [3].

Окрім цього, загальний блок повноважень слідчого судді ВАС регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України, хоча в цьому акті й відсутня окрема стаття, що містила б чіткий перелік таких повноважень. У зв'язку із цим у юридичній літературі є різні погляди щодо класифікації повноважень слідчого судді.

Зокрема, Н.З. Рогатинська поділяє повноваження слідчого судді на три групи:

1) повноваження під час застосування заходів процесуального примусу на стадії досудового розслідування;

2) повноваження слідчого судді під час розгляду скарг на дії та рішення особи, яка здійснює дізнання, слідчого або прокурора;

3) повноваження слідчого судді під час проведення слідчих дій, які обмежують конституційні права громадян [5, с. 286].

Своєю чергою В.О. Попелюшко надає більш розширену класифікацію повноважень слідчого судді за критерієм предмета правового регулювання, якому значною мірою відповідає структурна побудова чинного Кримінального процесуального кодексу України, а саме:

1) повноваження у сфері процесуальних відносин, пов'язаних із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження;

2) повноваження, пов'язані з розглядом і вирішенням питань щодо дачі дозволу на проведення визначених у законі слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на збирання доказів;

3) повноваження щодо розгляду та вирішення скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора;

4) повноваження щодо збирання доказів у разі відмови слідчим, прокурором стороні захисту в задоволенні клопотання;

5) повноваження, пов'язані з встановленням процесуальних строків;

6) повноваження з розгляду та вирішення питань про відводи під час досудового розслідування прокурора, слідчого, захисника, представника, спеціаліста, перекладача, експерта, секретаря судового засідання;

7) повноваження щодо вирішення на стадії досудового розслідування долі речових доказів;

8) повноваження щодо вирішення питання про використання інформації, отриманої в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії, про ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в цьому кримінальному провадженні;

9) повноваження щодо захисту прав людини, закріплених у ст. 206 Кримінального процесуального кодексу України [4, с. 10–16].

Щодо специфіки повноважень саме слідчого судді ВАС варто зауважити, що відповідно до прикінцевих і перехідних положень Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» із дня початку роботи Вищого антикорупційного суду наберуть чинності положення цього закону щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України. Саме ці зміни визначатимуть правовий статус слідчого судді ВАС та його повноваження.

Розпочати варто з того, що кримінальне провадження у Вищому антикорупційному суді під час досудового розслідування здійснюватиметься слідчим суддею одноособово. Водночас постає питання, як бути в разі неможливості утворення складу суду (наприклад, коли не буде жодного слідчого судді ВАС, який зміг би виконувати свої обов'язки), оскільки Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» це питання не врегулює, хоча зміни до ч. 13 ст. 32 Кримінального процесуального кодексу України внесені будуть – запропоновано доповнити цю норму словами «(крім Вищого антикорупційного суду)» після слів «має здійснювати кримінальне провадження». Вважатимемо, що такої практики не відбуватиметься.

Слідчий суддя ВАС буде уповноважений розглядати клопотання сторін кримінального провадження про проведення експертизи, якщо для з'ясування обставин, що

мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [6].

Також слідчий суддя ВАС здійснюватиме розгляд клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду. Важливим є той факт, що розгляд клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових і правоохоронних органів, якщо обвинувачений чи потерпілий є або був суддею чи працівником апарату Вищого антикорупційного суду і кримінальне провадження належить до підсудності цього суду, буде здійснювати слідчий суддя апеляційного суду, юрисдикція якого поширюється на місто Київ; у такому разі ухвалені судові рішення оскаржуються в апеляційному порядку до апеляційного суду, який визначається колегією суддів Касаційного кримінального суду Верховного Суду.

Слідчий суддя ВАС у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, буде уповноважений встановлювати строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона кримінального провадження або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів за клопотанням сторони кримінального провадження з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них.

У кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, слідчий суддя ВАС здійснюватиме розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування.

Під час досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо судді Вищого антикорупційного суду клопотання учасників кримінального провадження розглядає слідчий суддя (голова або за його визначенням інший суддя) апеляційного суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на м. Київ.

Не менш важливим моментом є те, що в разі, якщо до дня початку роботи Вищого

антикорупційного суду слідчих суддів не буде обрано, їх повноваження зможуть виконувати троє суддів Вищого антикорупційного суду, які будуть визначені жеребкуванням на зборах суддів Вищого антикорупційного суду. При цьому судді Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду участі в такому жеребкуванні не братимуть.

Висновки і пропозиції. Таким чином, у Законі України «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 р. № 2447-VIII чітко не визначено правовий статус та повноваження слідчого судді ВАС, що призводить до відсутності системного й повного розуміння цього інституту. Судовий контроль у кримінальних провадженнях щодо корупційних правопорушень є гарантією якості, ефективності та справедливості в діяльності ВАС, а тому повноваження слідчого судді ВАС як предмет дослідження потребує подальшого наукового розроблення та внесення законодавчих змін щодо строку повноважень слідчого судді ВАС з огляду на надзвичайну важливість цієї сучасної й багатообіцяючої інституції для зміцнення української держави.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2877>.
2. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 7 червня 2018 р. № 2447-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19>.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
4. Попелюшко В.О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2017. № 1(9). URL: <http://Ij.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14pvoukp.pdf>.
5. Рогатинська Н.З. Слідчий суддя: постановка та дослідження проблеми в Україні. *Право і суспільство*. 2014. № 1. Ч. 2. С. 284–287.
6. Слуцька Т.І. Проблемні питання підсудності Антикору суду: перший системний аналіз. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/138812-problemni-pitannya-pidsudnosti-antikorsudu-pershiy-sistemniy-analiz>.

Seleznov V., Kondrych V., Adabash S. Authority of the investigating judge of the High Anti-Corruption Court

The article defines the issues and activities of the investigating judge of the High Anti-Corruption Court for the period of formation and preparation for launching the newly created body. A comparative analysis of the status of the investigating judge of the General Court and of the investigating judge of the High Anti-Corruption Court is carried out on the basis of the existing legal acts and scientific publications of leading scientists in the legal field. The powers of the investigative judge of the High Anti-Corruption Court are thoroughly analyzed, and clarification is given with reference to the legal acts why the judge of the High Court of Appeal of Appeal cannot be selected as an investigative judge. It is pointed out that the investigating judge of the local general court, which exercises judicial control during the pre-trial investigation in the proceedings which are not within the jurisdiction of the High Anti-Corruption Court (currently the latter), is elected for three years with the right to be re-elected, while the investigating judges of the High Anti-Corruption Court – for only one year without re-election for two consecutive years. It is noted that the investigative judges of the High Anti-Corruption Court are entrusted with the functions of resolving all issues that are authorized to be resolved by the investigating judge of the first and appellate instance. Classifications of well-known practitioners regarding the division of powers of the investigating judge of the High Anti-Corruption Court into blocks are given, which allows them to be detailed and distinguished into a narrower category. The specifics of the powers of the investigating judge of the High Anti-Corruption Court as a result of the entry into force of the law on amendments to the criminal procedure law are also determined.

At the theoretical level, a proposal is proposed to remedy the identified shortcomings in practice by elaborating further changes to the normative-legal acts, taking into account the realities of the present before the start of the work of the body in the absence of cases. The authors express their position on the topic.

Key words: court, judicial system, investigating judge, analysis legal acts, powers of the investigating judge.